

De keuzearchitectuur van de belastingaangifte

De invloed van vooraf ingevulde aangifteformulieren op de nauwkeurigheid van de belastingaangifte

Wetenschappelijk artikel: [Van Dijk, W. W., Goslinga, S., Terwel, D. W., & Van Dijk, E. \(2020\). How choice architecture can promote and undermine tax compliance: Testing the effects of prepopulated tax returns and accuracy confirmation. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 87.](#)

Onderzoek in het kort

Bij belastingaangifte wordt vaak gebruik gemaakt van vooraf ingevulde aangifteformulieren. Als deze onjuist zijn ingevuld kan het er echter voor zorgen dat mensen belastingontduiking als minder onethisch zien dan wanneer ze actief hun aangifteformulier onjuist invullen. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat vooraf ingevulde aangifteformulieren die incorrect zijn ingevuld, zorgen voor meer fouten in de belastingaangifte, vooral als de fout financieel voordelig is. Correct vooraf ingevulde aangifteformulieren zorgen juist voor meer correcte belastingaangifte ten opzichte van aangifteformulieren die niet vooraf zijn ingevuld. Het vooraf invullen van aangifteformulieren moet dus met de grootst mogelijke zorgvuldigheid gebeuren, omdat het anders een negatief effect kan hebben.

Achtergrond

Om het doen van belastingaangifte zo efficiënt en gemakkelijk mogelijk te maken, maken belastingdiensten in binnen- en buitenland gebruik van vooraf ingevulde aangifteformulieren. Hierbij wordt de informatie die een belastingdienst al tot haar beschikking heeft – via haar eigen systemen of de systemen van samenwerkingspartners – alvast ingevuld. Deze informatie kan echter incompleet of onjuist zijn. De burger wordt daarom altijd gevraagd om de informatie goed te controleren, zodat de belastingdienst er zeker van kan zijn dat iedereen aan de belastingverplichtingen voldoet.

Vooraf ingevulde aangifteformulieren hebben echter een potentieel nadeel: het kan ervoor zorgen dat belastingontduiking – door het (passief) accepteren van vooraf ingevulde informatie die onjuist is maar gunstig uitvalt voor de persoon – als minder onethisch wordt gezien dan wanneer mensen actief hun

aangifteformulier onjuist invullen. Eerder onderzoek¹ laat namelijk zien dat mensen eerder geneigd zijn tot passief dan tot actief bedrog. Passief bedrog (waarbij foutief vooraf ingevulde informatie niet wordt gecorrigeerd) is voor mensen makkelijker te rechtvaardigen dan actief bedrog (waarbij foutieve informatie actief moet worden ingevuld). In de huidige studie onderzoeken we wat de invloed is van de manier waarop een aangifteformulier is opgezet – ook wel de keuzearchitectuur van het aangifteformulier genoemd – op correcte belastingaangifte.

Deelnemers aan het onderzoek

Studenten van de Universiteit Leiden. De gemiddelde leeftijd van de studenten in het onderzoek was 21,98 jaar en 77% was vrouw.

Methode

Deelnemers kregen informatie over een fictieve financiële situatie en moesten daarin 100 verschillende (versimpelde) aangifteformulieren correct invullen. De 100 aangifteformulieren bevatte 25 formulieren die niet vooraf waren ingevuld (*niet vooraf ingevuld*); 25 formulieren met correct vooraf ingevulde informatie (*vooraf ingevuld: correct*); 25 formulieren met foutief vooraf ingevulde informatie waarbij de belasting die betaald moest worden 10% minder was dan het juiste bedrag (*vooraf ingevuld: te weinig belasting*); en 25 formulieren met foutief vooraf ingevulde informatie waarbij de belasting die betaald moest worden 10% meer was dan het juiste bedrag (*vooraf ingevuld: te veel belasting*).

Daarnaast werden deelnemers willekeurig ingedeeld in twee groepen: één groep waarin ze na ieder formulier een hokje moesten aanvinken waarmee ze bevestigden dat ze het formulier correct hadden ingevuld en één groep waarbij deze bevestiging niet nodig was. Eerder onderzoek² laat namelijk zien dat het bevestigen van het correct invullen de kans op eerlijkheid vergroot.

Om de fictieve belastingsituatie realistischer te maken, werd de belasting die deelnemers in de studie moesten betalen afgetrokken van het inkomen dat bij hun financiële situatie hoorde. Een percentage van wat overbleef kregen de deelnemers daadwerkelijk uitbetaald. Kortom: hoe minder belasting deelnemers gedurende de studie hoefden te betalen, hoe gunstiger dat uiteindelijk was voor hun daadwerkelijke uitbetaling. Deelnemers werd echter ook verteld dat 5% van de belastingaangiftes gecontroleerd zouden worden. Een aangifte waarin te weinig belasting werd betaald, werd bestraft door een lagere uitbetaling.

¹ Mazar, N., & Hawkins, S. A. (2015). Choice architecture in conflicts of interest: Defaults as physical and psychological barriers to (dis)honesty. *Journal of Experimental Social Psychology, 59*, 113–117.

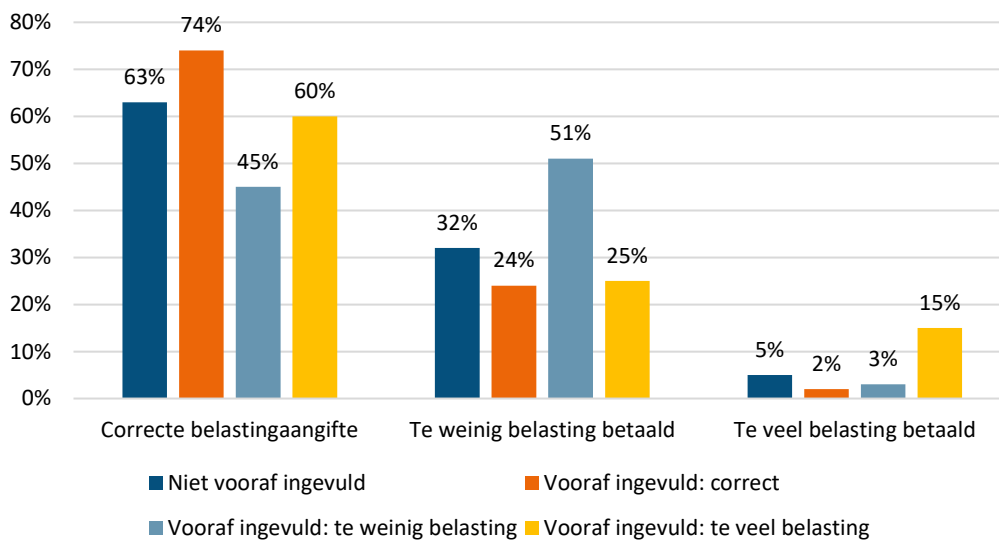
² Ayal, S., Gino, F., Barkan, R., & Ariely, D. (2015). Three principles of REVISE people's unethical behavior. *Perspectives on Psychological Science, 10*, 738–741.

Resultaten en aanbevelingen

Vooraf ingevulde aangifteformulieren kunnen zorgen voor zowel meer correcte als meer foutieve belastingaangiftes ten opzichte van aangifteformulieren die niet vooraf zijn ingevuld. Het vooraf invullen van aangifteformulieren moet dus met de grootst mogelijke zorgvuldigheid gebeuren, omdat het anders een negatief effect kan hebben.

Onjuiste vooraf ingevulde informatie zorgt voor meer foutieve belastingaangiftes

Vooraf ingevulde aangifteformulieren met juiste informatie zorgde voor meer correcte belastingaangiftes dan aangifteformulieren die zelf ingevuld moesten worden: 74% tegen 63%. Ditzelfde patroon zien we ook bij vooraf ingevulde aangifteformulieren met onjuiste informatie: deze formulieren zorgden voor meer foutieve belastingaangiftes dan aangifteformulieren die zelf ingevuld moesten worden. Dit gebeurde vooral als de onjuiste informatie in het voordeel van de deelnemer was: in dit geval waren slechts 45% van de aangiftes correct, tegen 60% wanneer de onjuiste informatie in het nadeel van de deelnemer was.



Figuur 1. Gemiddelde percentage van de belastingaangiftes die correct, foutief te laag of foutief te hoog zijn, naar soort aangifteformulier.

Fouten worden veroorzaakt door een combinatie van onethisch gedrag en onoplettendheid

Het lijkt er dus inderdaad op dat fouten die gemaakt worden door het vooraf invullen van de aangifteformulieren tot onethisch gedrag kunnen leiden. De foutieve belastingaangiftes zijn echter niet alleen hierdoor te verklaren. De aangifteformulieren die foutief zijn ingevuld zorgen namelijk ook vaker voor fouten die nadelig zijn voor de deelnemer. Bij de aangifteformulieren die vooraf foutief zijn ingevuld op zo'n manier dat deelnemers te veel belasting betalen, zien we namelijk dat 15% van deze formulieren niet wordt aangepast, waardoor deelnemers te veel belasting betalen. Dit in vergelijking met

slechts 5% van de deelnemers die het aangifteformulier zelf moesten invullen. Het lijkt er dus in ieder geval gedeeltelijk op dat mensen fouten bij vooraf ingevulde aangifteformulieren vaker over het hoofd zien.

Bevestigen dat de aangifte correct is ingevuld zorgt voor minder fouten die financieel nadelig zijn

Het moeten bevestigen dat het belastingaangifte correct is ingevuld zorgde ervoor dat deelnemers meer aandacht hadden voor mogelijke fouten in de vooraf ingevulde aangifteformulieren. Dit effect was echter alleen te zien op het moment dat het verbeteren van de fout financieel voordelig was. Van de deelnemers die moesten bevestigen dat de belastingaangifte correct was, diende 2% een belastingaangifte in waarbij ze te veel betaalden, tegen 10% van de deelnemers die geen bevestiging van de correctheid hoefden te geven. Het bevestigen van de correctheid lijkt dus vooral effect te hebben op het onbewust maken van nadelige fouten, dan op het terugdringen van (meer) bewuste belastingontduiking.